

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยอง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มุ่งที่จะศึกษาระดับการมีส่วนร่วม รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยอง ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อการวางแผนและมาตรการในการพัฒนาของหน่วยราชการหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง การศึกษานี้มีแนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาดังต่อไปนี้

- แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
- แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วม
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ(2531) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในชุมชนในทิศทางที่คาดหวังว่าน่าจะดีขึ้นกว่าเดิม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์(อ้างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนหมายถึง ความเพียรพยายามร่วมกันของประชาชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง และการผนึกกระดมความเพียรพยายามในการกระทำกิจกรรมทั้งปวงของชุมชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2541)ได้กำหนดนโยบายหลักในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ส่งเสริมชักจูงให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทย
2. ขยายแหล่งท่องเที่ยวให้กระจายไปยังท้องถิ่น เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้ถึงประชาชนในทุกภูมิภาค

3. อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ไว้
4. พัฒนาถึงอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดี
5. เพิ่มความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
6. สร้างกำลังคนที่เป็นคนไทยเข้าทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มากที่สุด
7. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมอันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนในทิศทางที่คาดหวังว่าจะดีขึ้นกว่าเดิม โดยส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองและนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวตามความต้องการของชุมชน

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

มีผู้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาใดๆ ก็ตามหากประชาชนมิได้รู้ดีกว่าตนเองเป็นเจ้าของและลงมือพัฒนาด้วยตนเองแล้วการพัฒนานั้นมีอาจสำเร็จและยั่งยืนอยู่ได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนได้ถูกกำหนดให้อยู่ในนโยบายและวิธีการคิดในการทำงานพัฒนาหลายแห่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ในหลายๆ ครั้ง(นพพร นิลณรงค์, 2535) ดังจะเห็นได้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ด้านการท่องเที่ยว มีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนาประเทศ เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกระดับทั้งด้านการวางแผนและการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต 4, 2541) ซึ่งได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

จากการพัฒนาของประเทศที่ผ่านมาสามารถเห็นได้ว่าการกำหนดนโยบายและแผนงานการพัฒนามักถูกกำหนดโดยรัฐบาลในลักษณะของการกำหนดลงมาจากเบื้องบน (Top Down Policy) และมักประสบกับความล้มเหลว เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติได้ หรือหากปฏิบัติได้ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งหมด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้กำหนดนโยบายและโครงการพัฒนาต่างๆ ไม่มีความเข้าใจในปัญหาของพื้นที่อย่างแท้จริง ดังนั้นในปัจจุบันรัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก(พิทยา สุวคันธ์, 2540) ดังจะเห็นได้จาก ได้มีการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งในทุกๆ ด้าน จะเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

การพัฒนา ด้วยเหตุที่ว่าประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ย่อมที่จะรู้ถึงสถานการณ์และปัญหาของพื้นที่ได้ดีกว่าผู้อื่น ทั้งในด้านการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ที่ส่งผลก่อให้เกิดความผูกพันต่อพื้นที่นำไปสู่ความปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การมีส่วนร่วม การแก้ปัญหา และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นก็คล้ายๆ กับโครงการพัฒนาอื่นๆ ของรัฐบาลซึ่งปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญแก่ท้องถิ่นมากขึ้นดังรายละเอียดที่ปรากฏในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

William Ervin(อ้างใน สุรัสวดี หุ่นยนต์, 2528) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ให้ความสำคัญสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง”

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2541)ได้กล่าวถึงแนวความคิดของการมีส่วนร่วมว่าเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก โดยได้รวมถึงการมีส่วนร่วมกับทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน

ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประธาน สุวรรณมงคล (อ้างในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) การมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีขอบเขตของการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2534) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มีดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. ร่วมค้นหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. ร่วม หรือปรับปรุงระบบ การบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนและหน่วยงาน
 7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรม
 8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป
- เจมส์ คีดี ปิ่นทอง(2527) ได้แบ่งลักษณะของขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการรวมทุนปฏิบัติการ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองโดยได้รับความร่วมมือจากทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท้องถิ่นที่เอื้ออำนวยและทิศทางเดียวกัน ซึ่งจากแนวคิดต่างๆ สามารถประมวลลักษณะและขั้นตอนเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนงานกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

Abraham M. Maslow(อ้างใน อุคม ส้าอังก์กุล, 2524) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับแรงจูงใจในการกระทำของมนุษย์ไว้หลายประการ และได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความ ต้องการพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากความพึงพอใจ ความต้องการเหล่านั้นถูกจำกัดลำดับชั้นของความ ต้องการจากน้อยไปหามากเมื่อความต้องการ ได้เกิดขึ้นแล้วไม่ได้รับการบำบัดเพียงพอความต้องการเหล่านั้นก็ยังคงอยู่ และจะเป็นแรงขับที่มีพลังผลักดันให้ บุคคลมีพฤติกรรมโน้มไปในทาง

ที่จะนำความต้องการเหล่านั้นอยู่เสมอ

Maslow (อ้างในพิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์, 2523) อธิบายว่าความต้องการพื้นฐานที่ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมต่างๆมีอยู่ 7 ประการ ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านสรีรวิทยา(Physiological Needs) ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการในเรื่องอากาศ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคและความต้องการทางเพศ เป็นต้น ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องต่อสู้ดิ้นรน เพื่อสนองความต้องการขั้นขั้นนี้ก่อนจึงจะมีความต้องการขั้นอื่นตามมา

2. ความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต (Safety and Security Needs) คือ อยากรมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างมั่นคง ปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ความต้องการขั้นนี้เป็นลักษณะของความ ต้องการอยากมีเพื่อน มีคนรักใคร่ชอบพอ ต้องการเป็นผู้ให้ความรักและได้รับความรัก ได้แก่ ความต้องการความรักและการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกพรรคพวก โดยต้องการให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นต้น ซึ่งบุคคลที่มีความต้องการขั้นนี้ จะทำพฤติกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมาย เพื่อจะทำให้รู้สึกว่าคุณไม่ได้อยู่คนเดียวอย่างโดดเดี่ยว หรือถูกทอดทิ้ง

4. ความต้องการจะมีเกียรติยศชื่อเสียง(Esteem Needs) ความต้องการขั้นนี้ จัดเป็นความต้องการของมนุษย์เกือบทุกคนในสังคม ลักษณะที่แสดงถึงความต้องการขั้นนี้ ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ซึ่งจัดเป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเองในเรื่องของความรู้ความสามารถ และความสำคัญของบุคคลเพื่อให้ได้รับการยกย่องนับถือจากคนอื่นหรือมีเกียรติในสังคม

5. ความต้องการมีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งใหม่(Cognitive needs) ความต้องการขั้นนี้จะเริ่มแสดงออกในวัยเด็กและจะมีเพิ่มมากขึ้นเมื่อบุคคลเติบโตเป็นผู้ใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชน ถ้าความต้องการนี้ได้รับการขัดขวางจะทำให้บุคคลประสบความคับข้องใจอาจมีการเบื่อหน่าย และ รู้สึกท้อถอยในชีวิต

6. ความต้องการซาบซึ้งในสุนทรียะ(Aesthetic needs) ความต้องการขั้นนี้ จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าความต้องการขั้นต้นๆ ไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้น ความต้องการนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะกับบุคคลบางคนเท่านั้น เขาเหล่านั้นจะรู้สึกไม่สบายใจ ทนไม่ได้ถ้าเห็นความไม่น่าดูต่างๆ แต่อาการเหล่านี้จะหายไปทันที ถ้าเขาได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่งดงาม

7. ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการในระดับสูงสุด ซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการด้านนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคล (Self Fulfillment Needs) ที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นไปในแนวทางที่ดีที่สุดตามที่ตนคาดหวังไว้

Good (อ้างใน ชูศักดิ์ วิทยาก็ค, 2537) ได้อธิบายว่า ความตระหนัก(Awareness)หมายถึง การกระทำที่แสดงว่าจำได้ มีการรับรู้ การมีความรู้หรือมีความสำนึก หรือในอีกแง่หนึ่งความตระหนัก เป็นภาวะการณ์ที่บุคคลรับรู้ต่อสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเห็นความสำคัญของปัญหานั้น

สงวน สุทธิเลิศอรุณ(2525) กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้นำว่า บทบาท(Role) เป็นถึงกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ซึ่งบุคคลนั้นมีตำแหน่งหรือสถานะทางสังคม ซึ่งแบ่งบทบาททางสังคมออกเป็น 2 ประการ คือ บทบาทตามความคาดหวัง(Role expectation) ซึ่งเป็นบทบาทที่บุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติตามฐานะและตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ และบทบาทที่ปฏิบัติจริง(Role behavior) เป็นบทบาทที่บุคคลผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติจริง สำหรับสังคมไทย ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการชักจูงหรือโน้มน้าวให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ เป็นต้น

สุพัศรา สุภาพ(2535) ได้กล่าวถึงปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาเกี่ยวกับแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำกิจกรรมต่างๆ ว่า แรงจูงใจ(Motive) หมายถึง พลังที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งพร้อมที่จะกระตุ้นหรือชี้ทาง(urge or direct) ให้ร่างกายกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยแบ่งออกเป็น

1. แรงจูงใจภายใน(Intrinsic motivation) ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเกิดจากความต้องการที่จะทำกิจกรรม ซึ่งเกิดขึ้นภายในของบุคคล
2. แรงจูงใจภายนอก(Extrinsic motivation) ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเกิดจากความต้องการที่จะทำกิจกรรมโดยมีจุดมุ่งหมายอื่นร่วมด้วยนอกเหนือจากความต้องการภายในของบุคคล

กล่าวโดยสรุป การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมดังกล่าวคือ การได้รับการชักชวนจากผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และแรงจูงใจซึ่งมีอิทธิพลที่จะทำให้บุคคลมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ ตาม

ความต้องการภายในและภายนอกของตนเอง ในที่นี้สามารถจัดลำดับได้ว่า ความต้องการเกียรติยศ ความตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว จัดเป็นแรงจูงใจภายใน เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในบุคคล สำหรับตำแหน่งทางสังคม แรงจูงใจทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ การได้รับการชักชวนจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ/ผู้นำหมู่บ้าน/คณะกรรมการหมู่บ้าน จัดเป็นแรงจูงใจภายนอก เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นนอกเหนือความต้องการพื้นฐานของบุคคล

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จอห์น วุฒิกรรณรักษา(2526) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้าร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท พบว่า

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจ ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน แต่มีผลต่อปริมาณการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

2. สถานภาพทางสังคม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนธรรมดาทั่วไป โดยบุคคลที่มีผลในการชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

สุจินต์ ดาววีระกุล(2527) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่น ระดับจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี 2527 ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน การรู้สึกรู้ว่าตนเองมีความสำคัญต่อหมู่บ้าน และการได้รับความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ความต้องการเกียรติ การได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้าน นายอำเภอและพัฒนากรอำเภอมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน

บัญญัติ แก้วส่อง(2531) ได้ศึกษารูปแบบทางสังคมจิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา โดยได้เสนอแนะว่า จะต้องเน้นการพัฒนาที่กลุ่มผู้นำในหมู่บ้านก่อน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนชนบทจึงจะประสบผลสำเร็จ สำหรับยุทธวิธีการพัฒนาผู้นำในชุมชนให้เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมคือ วิธีการกระจายความรับผิดชอบต่างๆ ออกไปให้ประชาชนส่วนใหญ่รับผิดชอบ

ถิรยุทธ นันติกุล(2534) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเกษตรมากขึ้น ถ้าเขาเข้าใจในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของการส่งเสริมการ

เกษตร เช่น การส่งเสริมการเกษตรต้องสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในชนบท เป็นต้น

ศโรษรัตน์ ศิริรัตน์(2531) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในกิจกรรมกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านจันทาร ตำบลจันทาร อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจ การได้รับข้อมูลข่าวสาร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการเป็นผู้นำท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน

ภาษิณี ไชยกาญจน์(2531) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนของเยาวชนในชุมชนหัวรถจักรตีแดง เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การศึกษา และความคาดหวังในผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเยาวชน ส่วนรายได้ และเพศนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเยาวชน

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนนั้น เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ อาทิ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การจะพัฒนาให้กิจกรรมอย่างใด อย่างหนึ่งดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จจึงไม่ควรมองเพียงแคปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่ควรคำนึงถึงบริบทหรือสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่มีส่วนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน การมองเพียงมิติใดมิติหนึ่งหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งคงไม่เป็นการเพียงพอ